

VÝVOJ MOTIVACE K UČENÍ SE ANGLICKÉMU JAZYKU U ŽÁKŮ VYŠŠÍHO SEKUNDÁRNÍHO STUPNĚ: VYUŽITÍ SEBEDETERMINAČNÍ TEORIE

THE DEVELOPMENT OF ENGLISH LANGUAGE LEARNING MOTIVATION AMONG UPPER SECONDARY STUDENTS: THE USE OF SELF-DETERMINATION THEORY

**Hana Voňková, Ondřej Papajoanu, Martin Boško, Kateřina Králová,
Jakub Pivarč**

The Anchoring Center for Educational Research, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, Praha

Abstrakt

Príspevok se zaměřuje na vývoj motivace k učení se angličtině u žáků vyššího sekundárního stupně (N = 3452) a analyzuje autonomní motivaci (intrinsická a identifikovaná regulace) a kontrolovanou motivaci (introjektovaná a externí regulace). Začátkem školního roku uváděli žáci vyšší míru souhlasu se sebehodnotícími dotazníkovými položkami autonomní motivace, a to zejména s těmi, které reflektují hodnotu a důležitost, které učení se angličtině žák přisuzuje (identifikovaná regulace). Během školního roku došlo u žáků k mírnému zhoršení identifikované, intrinsické a externí regulace. U introjektované regulace, reflektující pocity provinilosti/studu kvůli neúspěchu při učení se angličtině a pocity nátlaku jejich okolí, došlo ke slabému nárůstu. Další výzkum může cílit na analýzu vztahu motivace a charakteristik žáků.

Klíčová slova: *motivace, sebedeterminační teorie, cizí jazyk, čeští žáci, střední školy*

Abstract

The study examines the development of EFL motivation among upper secondary students (N = 3,452), distinguishing between autonomous motivation (intrinsic and identified regulations) and controlled motivation (introjected and external regulations). Starting the school year, students reported higher agreement with self-reported questionnaire items on autonomous motivation, especially those reflecting the value and importance of EFL learning for the student (identified regulation). During the school year, students' identified, intrinsic, and external regulation slightly lowered. Introjected regulation, reflecting feelings of guilt/shame related to underachievement in EFL studies and feelings of external

pressure, slightly increased. Future research can study links between motivation and students' characteristics.

Keywords: *motivation, self-determination theory, foreign language, Czech students, upper secondary schools*

1 ÚVOD

Motivace je klíčovým faktorem při učení se cizím jazykům, jelikož poskytuje jednak prvotní impuls k učení se cizímu jazyku, ale též pomáhá v tomto dlouhodobém procesu vytrvat (Dörnyei, 2005). Vzhledem k důležité roli angličtiny ve vzdělávacích systémech v evropských zemích (European Commission, 2023) a její relevanci pro budoucí život žáků je nutné se zabývat tím, jak se motivace žáků k učení se angličtině vyvíjí v průběhu jejich studia. V tomto příspěvku je analyzován vývoj motivace k učení se angličtině u žáků vyššího sekundárního stupně během jednoho školního roku.

2 TEORIE

Jednou z klíčových teorií v oblasti motivace k učení se cizím jazykům je sebe-determinační teorie (Alamer et al., 2025). Dle této teorie lze rozlišit dva základní typy motivace – autonomní a kontrolovanou – z nichž každý obsahuje další složky (tzv. regulace / orientace; Alamer, 2022; Alamer et al., 2025). Autonomní motivace zahrnuje dobrovolné zapojení do procesu učení se cizímu jazyku, a to buďto proto, že žákovi přijde učení se cizímu jazyku zajímavé a zábavné samo o sobě (intrinsická regulace) či na základě hodnoty a důležitosti, které učení se cizímu jazyku žák přisuzuje (identifikovaná regulace). Kontrolovaná motivace je založena na externích vlivech, a to jednak na pocitech provinilosti/studu kvůli neúspěchu při učení se cizího jazyka, a také na pocitech nátlaku okolí (introjektovaná regulace) či na zvnějšku administrovaných odměnách a trestech (externí regulace).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Sběr dat probíhal na začátku a na konci školního roku 2024/25 pomocí dotazníkového šetření a kompletní data za celý školní rok dodalo 3452 žáků 1. a 3. ročníků z pěti typů středních škol: čtyřletých gymnázií, středních odborných škol a středních odborných učilišť se zaměřením na služby a na techniku. V rámci jednotlivých typů škol byl použit stratifikovaný náhodný výběr dle regionu (NUTS 2). Dotazník zahrnoval položky měřící na čtyřstupňové škále 1 – *nesouhlasím* až 4 – *souhlasím* motivaci k učení se angličtině, resp. její dílčí složky dle sebedeterminační teorie (Alamer, 2021): intrinsickou (např. *Protože mě baví učit se anglicky*), identifikovanou (*Protože učení se angličtiny mi může otevřít nové příležitosti a možnosti*), introjektovanou (*Protože bych se cítil(a) provinile, kdybych nerozuměl(a) anglicky*) a externí regulaci (*Protože pokud se nenaučím anglicky, bude to mít pro mě negativní důsledky*).

4 VÝSLEDKY / OČEKÁVANÉ VÝSLEDKY

Na začátku školního roku žáci spíše souhlasili s tvrzeními týkajícími se autonomní motivace ($M = 2,86$, $SD = 0,71$), u kontrolované motivace se jejich odpovědi pohybovaly přibližně uprostřed škály ($M = 2,49$, $SD = 0,66$). Z jednotlivých složek motivace vykazovali žáci nejvyšší míru souhlasu s položkami k identifikované regulaci ($M = 3,29$, $SD = 0,73$). Nejnižší míru souhlasu vykazovali žáci s položkami k introjektované regulaci ($M = 2,20$, $SD = 0,81$). U introjektované regulace může být důvodem formulace položek zaměřených na pocity provinilosti či jiné negativní emoce. V průběhu školního roku došlo ke statisticky signifikantnímu ($p < 0,001$), avšak velikostně malému poklesu identifikované, intrinsické a externí regulace, přičemž největší byl u identifikované regulace (rozdíl = $-0,12$; Cohenovo $d = 0,18$). U introjektované regulace byl zaznamenán statisticky signifikantní, avšak velikostně zanedbatelný nárůst ($p = 0,006$; Cohenovo $d = 0,07$).

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

V příspěvku jsme se zaměřili na vývoj různých typů/složek motivace k učení se anglickému jazyku u žáků na vyšším sekundárním stupni z různých typů středních škol v průběhu školního roku. Na počátku školního roku žáci vyjadřovali

v porovnání s ostatními složkami motivace nejvíce souhlasné stanovisko s položkami k identifikované regulaci, popisujícími hodnotu a důležitost, které učení se angličtině žák přisuzuje. V literatuře je doložen pozitivní vztah této složky se studijními výsledky (Alamer, 2025). V průběhu školního roku došlo u žáků ke slabému zhoršení identifikované, intrinsické a externí regulace. Co se týká introjektované regulace, reflektující pocity provinilosti/studu kvůli neúspěchu při učení se angličtině a pocity nátlaku jejich okolí, došlo u žáků ke slabému nárůstu. Studie prezentuje první výsledky, které budou rozšířeny o kontextové proměnné a analýzu s využitím metody ukotvujících vinět.

PODĚKOVÁNÍ

Příspěvek vznikl v rámci řešení projektu GAČR EFLDEV-CZ s plným názvem *Vývoj motivace k učení se anglickému jazyku u českých žáků z různých typů škol na úrovni vyššího sekundárního vzdělávání* (24-10968S).

6 LITERATURA

- Alamer, A. (2021). Construct validation of self-determination theory in second language scale: The bifactor exploratory structural equation modeling approach. *Frontiers in Psychology*, 12, Article 732016. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.732016>
- Alamer, A. (2022). Basic psychological needs, motivational orientations, effort, and vocabulary knowledge: A comprehensive model. *Studies in Second Language Acquisition*, 44(1), 164–184. <https://doi.org/10.1017/S027226312100005X>
- Alamer, A., Robat, E. S., Shirvan, M. E., & Ryan, R. (2025). Self-determination theory and language learning: A multilevel meta-analysis. *Educational Psychology Review*, 37(2), Article 59. <https://doi.org/10.1007/s10648-025-10038-y>
- Dörnyei, Z. (2005). *The psychology of the language learner: Individual differences in second language acquisition*. Lawrence Erlbaum Associates.
- European Commission. (2023). *Key data on teaching languages at school in Europe – 2023 edition*. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2797/529032>